

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
C-SARJA N:o 9

Yhteiskirjapaino Oy, Helsinki 1972

ISBN — 951 — 26 — 0000 — 5

ISBN 978-951-855-877-7 (PDF)

ARS BONI ET AEQUI

JUHLAJULKAISU
Y. J. HAKULISEN
70-VUOTISPÄIVÄNÄ
21. 1. 1972

»Oikeudenkäynnin kokonaisuudistus on meillä ollut vireillä suurin piirtein sadan vuoden ajan. Vuosisadan vaihteessa, likipitään kaksi miespolvea sitten, valmistui ensimmäinen täydellinen muutos-ehdotus laajoine perusteluineen ja yksityiskohtaisine arviointeineen. Työ oli ollut hyvin tarkkaa. Niinpä kihlakunnantuomaria oli muistettu omalla talolla 359 neliömetrin suuruisine virka-asuntoineen ja erillisine piharakennuksineen, joka käsitti renkituvan sekä leipoma- ja pesuhuoneet. Sen lisäksi tuomarille oli käräjätalon ulkohuoneista varattu vaunuliiteri, talli, navetta ja halkovaja. Miten ajat ovatkaan muuttuneet! Tämän suurehdotuksen jälkeen seurasi uusia ehdotuksia toinen toisensa perään, niin että toisen maailmansodan kynnyksellä meillä oli paperilla kymmenkunta oikeudenkäyntijärjestyksen uudistusehdotusta, jotka olivat nähneet päivänvalon neljän vuosikymmenen kuluessa. Kerrassaan mahtava saavutus!

Mitä vastaavaa seuranneilla neljällä vuosikymmenellä on esitettävänä? Missä, tänä päivänä, ovat nähtävissä tuon jättiläistyön tulokset? Missä olennaisissa kohdissa nykyinen oikeudenkäyntimenettely poikkeaa vuosisadan vaihteen oikeudenkäynnistä? Kysyn vain, sillä vastauksen etsiminen näihin kysymyksiin ei kuulu tämän kirjoituksen puitteisiin. Nyt on tarkoitus liikkua varsin kapealla sektorilla. Kysymys on ns. suullisen kuulustelun toimitamisesta ylioikeudessa. Onpa kysymys¹ muotoiltu siten, että se koskee vain tapaa, jolla ylioikeus tekee päätöksensä suulliseen käsittelyyn ryhtymisestä. Tulee näin ollen helposti mieleen, että samalla tavoin kuin tuomarin asumatila on kahden sukupolven aikana supistunut omasta talosta ja ulkorakennuksista kerrostalon matalakattoiseksi huoneistoksi, hänen henkinen liikkuma-alansa on ehkä vastaavasti kutistunut.

Aluksi pieni lingvistinen huomautus. Kielenilmaisun kannalta

¹ Viittaus koskee Suomen Lainopillisen Yhdistyksen keskustelukysymystä n:o 7 vuodelta 1969. Tämä artikkeli on samanotsikkoisena ja suunnilleen samansisältöisenä julkaistu JFT:ssä v. 1970 s. 363—372.

käsite *suullinen kuulustelu*, samaten kuin vastaava ruotsinkielinen termi *muntligt förhör*, on tarpeettomasti kaksikerroksinen, jonkinlainen tårta på tårta! Eihän oikeudenkäynnissä tapahtuvaa kuulustelua voida muulla tavoin toimittaa kuin suullisesti. Yliopistossa suoritettut kuulustelut eli tentit voivat tietenkin olla suullisia tai kirjallisia tai molempia, mutta en ole kuullut puhuttavan kirjallisesta todistajankuulustelusta tai asianosaisen kuulustelemisesta kirjallisesti. Heitä voidaan käytössä olevan terminologian mukaan kuulla kirjallisesti, mutta kuulustelu toimitetaan aina suullisesti. Helsingin hovioikeudessa ei enää puhutakaan suullisesta kuulustelusta vaan *suullisesta käsittelystä (muntlig förhandling)*, jota on pidettävä parempana ilmaisuna.

Oikeustieteellisessä² kirjallisuudessamme, nimenomaan oppikirjoissa, on hovioikeuksien muutoksenhakumenettelyssä toimitettaville suullisille käsittelyille omistettu melko vähän huomiota. Vaikka esityksiä rasittaakin jonkinlainen stereotypia, otettakoon tähän näytteiksi pari lainausta *Wredeltä* ja *Tirkkoselta*:

»— — den omständigheten, att parterna till följd av de stora avstånden allmänt nödgades där anlita sakförare, har verkat att även de element av muntlighet, som till en början kännetecknade vadförfarandet i hovrätten, småningom därifrån utträngts och förfarandet utvecklats till så gott som rent skriftligt. S.k. muntligt förhör förekommer visserligen ännu, men det har väsentligen förlorat sin betydelse såsom muntlig förhandling och begagnas i regeln såsom tillfälle för inlämnande av nya skrifter.»³

»Att hovrätten kan ålägga part att personligen inställa sig till förhöret följer av RB 15: 1. Men sådant brukas icke. Det muntliga förhöret har, såsom redan nämdes, väsentligen förlorat sin egentliga betydelse samt begagnas numera huvudsakligen för ingivande av nya rättegångsskrifter och skriftliga bevis.»

»OK 15: 1:n (A:ssa 7. 9. 1901) nojalla olisi mahdollista velvoittaa asianosainen tulemaan henkilökohtaisesti sanottuun kuulusteluun. Käytännössä ei sellaista kuitenkaan yleensä tapahdu:⁴ kehitys on johtanut siihen, että suullinen kuulustelu on menettänyt varsinaisen merkityksensä ja muodostunut tilaisuudeksi uusien oikeudenkäyntikirjelmien vaihtamiseen asianosaisten kesken ja uusien kirjallisten todisteiden esittämiseen.»⁵

² Tosin koko oikeustieteen olemassaolo on tahdottu saattaa epäilyksen alaiseksi. Ks. *Urho Kaleva Kekkonen*, Kansanvallasta ja sen toteutumisesta lainkäytössä, LM. 1970.

³ *R. A. Wrede*, Finlands gällande civilprocessrätt II, 3. painos 1923, s. 276 ss.

⁴ Juridisesti huvittavana piirteenä ja muutoinkin, ettei totuus unohdaisi, tulkoon tässä mainituksi, että mahdollisuus tällaisen määräyksen antamiseen saattaa joskus olla hyvin tehokas ase tuomarin kädessä. Muistan erään tapauksen hovioikeudesta, taisi olla testamenttiriita, jolloin pelkkä asianosaisten kutsuminen saapumaan oikeuteen henkilökohtaisesti, pani heidät oitis sopimaan juttunsa.

⁵ *Tauno Tirkkonen*, Suomen siviiliprosessioikeus II, s. 427.

»OK 15: 1:n (A:ssa 7. 9. 1901) nojalla on pidetty mahdoimsenäsitäkin, että asianosainen velvoitetaan tulemaan henkilökohtaisesti sanottuun kuulusteluun. Käytännössä ei tällaista kuitenkaan yleisesti tapahdu. Kehitys on näet johtanut siihen, että suullinen kuulustelu on yleensä menettänyt varsinaisen merkityksensä: siitä on muodostunut tilaisuus uusien oikeudenkäyntikirjelmien vaihtamiseen asianosaisten kesken ja uusien kirjallisten todisteiden esittämiseen.»⁷

Kirjallisuuden antama kuva, niin kuin näemme, on siis jokseenkin lohduton. Valitettavasti se on myös suurin piirtein todenmukainen. Mutta kun aiemmin luultiin pitkien välimatkojen olevan suurimpana esteenä suullisten käsittelyjen toimittamiselle, niin ei tällä seikalla nykyisin ole samaa merkitystä. Liikenneolomme ovat toisen maailmansodan päättymisen jälkeen niin täydellisesti mullistuneet, että vain kaukaisimmasta Lapista tai jostakin rikkinäisen järviseudun etäisimmästä sopukasta voidaan sanoa olevan pitkä matka hovioikeuskaupunkiin. Siitä huolimatta suullisten käsittelyjen lukumäärä ei ole sanottavasti lisääntynyt. Ainakin Helsingin hovioikeudessa odottaisi suullisia käsittelyjä toimitettavan tuhka tiheään. Tuleehan valtaosa tämän hovioikeuden jutuista pääkaupungista itsestään ja sen lähimmästä ympäristöstä, jolloin välimatkavaikeuden on katsottava kokonaan eliminoituneen. Ja kuitenkin, myös Helsingin hovioikeudessa on suullisia käsittelyjä muutoksenhakujutuissa melko harvoin. Kun sieltä expedioidaan 2000—3000 toisen asteen juttua vuodessa, on suullisten käsittelyjen lukumäärä pysytellyt puolen tusinan paikkeilla vuotta kohti.⁸ Mistä tämä johtuu?

Kysymys olisi todella pohtimisen arvoinen. Tässä ei siihen ole mahdollisuutta. Joitakin seikkoja tahtoisin kuitenkin ohimennen mainita. Yhtenä ilmeisenä syynä on muutoksenhakujen runsaus ja siitä aiheutuva suuri työtaakka. Toinen huomionarvoinen näkökohta on se, että muutoksenhakemuksista hyvin suuri osa on kerta kaikkiaan aiheettomia tai sitten sellaisia, että ratkaisun tiedetään olevan »ei syytä», toimitettiinpa jutussa suullinen käsittely vai ei. Näin ollen voidaan hyvällä syyllä sanoa, että valtaosassa juttuja ei ole tarvetta suullisen käsittelyn toimittamiselle. Tämä seikka on tähdellistä muistaa, jos ryhdytään muuttamaan lakia siihen suuntaan, että suullinen käsittely määrätään pakolliseksi määrätynlaisissa jutuissa sinänsä.

Yhtenä esteenä suullisten käsittelyjen toimittamiselle on mainittu

⁶ Näin varovainen sanonta tuntuu oudolta. Kai sellainen valta ilman muuta kuuluu hovioikeudelle, ellei sitä nimenomaan ole siltä evätty. Se taas olisi takaperoista.

⁷ Sama, Suomen rikosprosessioikeus II, s. 636.

⁸ Häthätää suoritetun summaarisen tutkimuksen tuloksena sain seuraavat luvut vuosilta 1962—1969: 1, 4, 4, 7, 9, 10, 5 ja 10 eli yhteensä 50 ja siis keskimäärin kuusi suullista käsittelyä vuodessa. Luvut ovat todennäköisesti epätarkat, mutta tuskin siinä määrin väärät, että kuva sen johdosta muuttuisi.

asianmukaisten huonetilojen puute ylioikeuksissa.⁹ Mutta Helsingin hovioikeuden kohdalla ei tämäkään huomautus pidä paikkaansa. Siellä on ollut koko ajan käytettävissä asianmukainen istuntohuone tähän tarkoitukseen.¹⁰

Olisiko kukaties yhtenä suullisten käsittelyjen vähälukuisuuteen myötävaikuttavana tekijänä se, että ylituomarit käytännön oikeudenkäynneistä vieraannuttuaan eivät ole erikoisemman halukkaita toimeenpanemaan suullisia käsittelyjä? Saattaa olla. Mutta voi olla niinkin, että myöskään asianosaiset ja heidän asiamiehensä tai oikeudenkäyntiavustajansa eivät hekään ole todella innokkaita vaatimaan jutuissa suullista käsittelyä. Miten asianlaita lieneekin, se kuitenkin on varmaa, että jos suullisten käsittelyjen lukumäärää yhtäkkiä huomattavasti lisätään, niin ainakin Helsingin hovioikeudessa, jossa jo nyt suurten juttujen käsittely *in camera* aiheuttaa ruuhkaa, työ kerta kaikkiaan pysähtyisi suullisten käsittelyjen sumaan ja siten jouduttaisiin ojasta allikkoon.»

Edellä oleva esitys on sitaateissa sen vuoksi, että se muodostaa — jonkin verran täydennettynä — alkuosan siitä kirjoitelmasta, jonka pohjalta Suomen Lainopillisen Yhdistyksen kokouksessa 3. 10. 1969 pidin vapaamuotoisen alustuksen keskustelukysymyksestä N:o 7. Kysymys kuului seuraavasti: »Jos asiapuoli on ylioikeudessa pyytänyt suullista kuulustelua, olisiko silloin a) kysymys kuulusteluun suostumisesta ratkaistava välittömästi, b) vastapuolelle varattava tilaisuus lausuman antamiseen tästä pyynnöstä?»

En kuitenkaan puutu enemmälti suullisen käsittelyn toimittamiseen sinänsä,¹¹ vaan siirryn tarkastelemaan tälle instituutiolle osoitettua huomiota oikeudenkäynnin uudistamista koskeneissa keskusteluissa.

Viime aikoina on tullut muotiin puhua, paitsi suullisten käsittelyjen *lisäämisestä* hovioikeusasteessa, myös koko muutoksenhakumenettelyn määräämisestä »*pääsääntöisesti suulliseksi*», selittämättä sen tarkemmin, missä laajuudessa ja millä tavoin suullisuus tulisi toteuttaa. Tätä käsityskantaa ovat puolustaneet mm. Hel-

⁹ Veikko Reinikainen, Jutun palauttamisesta, 1956, s. 256. Reinikaisen esityksessä on paljon muutakin varteen otettavaa.

¹⁰ Helsingin hovioikeudessa tällainen istuntosali on välttämätön ensiasteen sotilasrikosjuttujen käsittelyä varten. — Itä-Suomen hovioikeudelle hiljakkoin rakennettuun uuteen taloon ei valitettavasti suullisten käsittelyjen toimeenpanemiseen soveliaista istuntosalia tehty. Siinä heijastuu osaltaan se lapsipuolen asema, jossa oikeuslaitos edelleenkin on maamme hallinnossa.

¹¹ Viittaan Marita Eerikäisen erittäin ansiokkaaseen artikkeliin »Muntligt förhör i hovrätt i rättshistorik belysning», JFT 1970 s. 84—102, sekä Bo Palmgrenin loistavaan esitykseen »En väg till muntlighet i överrätt» hänelle omistetussa juhlakirjassa »För individen och rätten», 1969 s. 203—211 (sama myös JFT:ssä 1965 s. 80 ss.). — On korvaamaton vahinko, jos tällaiset tyyliään, tasoltaan ja asiapitoisuudeltaan etevät kirjoitukset eivät enää nykyisin saavuta suomenkielistä lukijakuntaa, edes kunkin oikeusalan oppineistoa. Näin valitettavasti näyttää tapahtuvan.

singin Yliopiston prosessioikeuden professori Tauno Ellilä¹² ja Korkeimman Oikeuden presidentti Antti Hannikainen,¹³ vain kaksi nimekästä auktoriteettia mainitakseni. Kieltämättä ajatus on kau-
nis ja ehkä päämääränä kannatettava, mutta toinen asia on sen
toteuttaminen käytännössä. Omasta puolestani olisin valmis kal-
listamaan korvani asianajaja Matti Olavi Norrin Lakimiesuutisissa
(kesä-heinäkuu 1970, s. 37) esittämille repäisevän terveille ajatuk-
sille, joihin sisältyviin oivalluksiin toivoisin toistenkin tutustuvan:

»Kun vaaditaan suullisen menettelyn käyttöönottoa hovioikeudessa
lähdetään tietenkin siitä, että sellainen jo vallitsisi alioikeuksissa. Tämä
käsitys on saatu tutkimalla asiaa lakikirjasta. Nyt on kuitenkin niin,
että tässä nimenomaisessa kohdassa tuomioistuimet eivät pääasialli-
sesti noudata lakia.

Tavallinen alioikeusmenettely on vaihtelevalla taidolla harjoitettua
erilaisten asiakirjojen¹⁴ sisälukua. Papereitten lukeminen — tapahtuipa
se hiljaa tai ääneen — ei ole suullista menettelyä. Se ei ole edes suullis-
pöytäkirjallista menettelyä.»

Norrin resepti on sen vuoksi selvä. On turhaa ryhtyä suuriin
remontteihin hovioikeustasolla ennen kuin oikeudenkäynti ali-
oikeuksissa on saatettu edes suurin piirtein vastaamaan nyky-
maailman kohtuullisia vaatimuksia. Mistä sitten johtuu, että oi-
keudenkäyntimenettely alioikeuksissa ei meillä ole edes suullis-
pöytäkirjallista, saatikka suullista ja välitöntä? Tähänkin on ole-
massa selvä vastaus. Suullisen käsittelyn *conditio sine qua non* on
juttujen perusteellinen esivalmistelu. Se puuttuu meiltä kokonaan.¹⁵

¹² »Nykyisin menettelymuoto hovioikeusprosessissa hovioikeuden käsi-
tellessä toisena oikeusasteena muutoksenhakuja on kirjallinen. Vain san-
gen harvoin hovioikeuksissa muutoksenhakuasioissa pidetään suullisia
kuulusteluja. Nykyaikaisen oikeudenkäynnin perustavoitteiden kannalta
tähän käsittelymuotoon ei meillä Suomessakaan olisi enää varaa tyytyä,
vaan hovioikeuskäsittely olisi tehtävä pääsääntöisesti suulliseksi menette-
lyksi. ... Omalta kohdaltani olen esittänyt, että hovioikeusprosessin olisi
oltava pääsääntöisesti suullista ja välitöntä. ... meillä Suomessa on vält-
tämätöntä uudistaa itse hovioikeusmenettelyn muoto nykyisestä kirjalli-
sesta pääsääntöisesti suulliseksi.» (LM 1969 s. 489—491). — »Mikäli
lähiaikoina hovioikeuksissa toivottavasti aikaansaadaan suullinen käsittely
pääsääntöiseksi ...» (DL 1970 s. 263).

¹³ »Nähdäkseni on selvää, että nykyaikaisen oikeudenkäynnin perus-
tavoitteiden kannalta on vaadittava, että myös meillä menettely hovioi-
keuksissa muuttuu pääsääntöisesti suulliseksi ja välittömäksi.» (»Mihin
suuntaan korkeinta oikeutta olisi kehitettävä», LM 1970 s. 655). — »Ho-
vioikeudessa olisi saatava nykyisen kirjallisen menettelyn tilalle suulli-
nen käsittely.» (Uuden Suomen haastattelussa 18. 7. 1970).

¹⁴ Olen omin valloin muuttanut Norrin käyttämän sanan »pöytäkirjojen»
käsitykseni mukaan tähän kohtaan paremmin soveltuvaksi sanaksi »asia-
kirjojen» ja toivon, että hän ei pane tätä pahakseen.

¹⁵ Kun juttu pannaan vireille ilman edellä käypää esivalmistelua, on
tuomioistuimen kypsyteltävä sitä lykkäyksiin istunnosta toiseen. Tilanne
vain pahenee tästä. Sen sijaan että riitakysymys saataisiin pelkistetyksi, se
pääinvastoin paisumistaan paisuu niin, että asiakirjoissa lopulta on 90 pro-
senttia silkkaa hölynpölyä. Mikä rasitus tästä aiheutuu kaikille oikeus-
asteille sen jokainen sanomattakin käsittää.

Tietenkin asia on niin, ettei esivalmistelu vielä sinänsä ole mikään viisasten kivi. Mutta se edesauttaa ainoan autuaaksi tekevän tilanteen luomista oikeussaliin: pelkistettyyn riitakysymykseen oikeata vastausta etsimässä puolueeton tuomari ja kaksi kantaansa puolustavaa asianajajaa, jotka molemmat hallitsevat jutun asia-aineiston ja ovat perehtyneet siinä esille tuleviin oikeuskysymyksiin. Vain sellaiset oikeudenkäyntiavustajat, asiamiehet ja asianosaiset, jotka täysin hallitsevat jutun asiasisällön, voivat menestyksellä esittää asiansa suullisesti ja kuulustella todistajia. Vasta silloin suullisuus, välittömyys ja julkisuus¹⁶ voivat päästä vallitseviksi oikeudenkäynnissä.

Edellä mainitussa kirjoituksessaan *Norri* tuomitsee jyrkästi alioikeusprosessissa vallalla olevan inkvisitorisen menettelytavan. Kieltämättä sitä vastaan voidaan tehdä vakavia muistutuksia. Mutta niin kauan kuin asianajalaitoksemme ei ole luvultaan ja laadultaan kasvanut sille tasolle, jota suullinen käsittely tuomioistuimissa edellyttää, niin kauan meidän on toivottava, että hyvä tuomari on parempi kuin tehtävään perehtymätön asianajaja. Hyvän tuomarin käsitteeseen tahdon tällöin sisällyttää ikioman *ceterum censeoni*: Auskultanttisysteemi on aikansa elänyt!¹⁷

Sitten kun suullinen oikeudenkäyntimenettely ja päätösten perusteleminen saadaan toteutetuiksi alioikeuksissa, on ehkä toivoo myös siitä, että pääsemme eroon yhdestä oikeudenhoitomme pahimmista rasituksista, tarpeettomien muutoksenhakujen runsaudesta. Suomen Asianajajaliiton jäsenkunnalle tarjoutuu tässä kohden tilaisuus urauurtavan työn suorittamiseen maamme oikeudenhoidon hyväksi. Asianajajilla on muita paremmin mahdollisuus tehdä oikeutta hakevalle yleisölle selväksi, että useimmissa jutuissa muutoksenhaulla saavutettava hyöty on itse asiassa näennäinen. Asianajajakuntamme on siten avainasemassa ja yleisen edun nimessä on toivottava, että se käyttää oikein etsikkoaikansa.¹⁸

¹⁶ Julkisuuden merkityksestä oikeudenkäynnissä ks. *Bo Palmgrenin* artikkeleita em. juhla kirjassa »Offentligheten i överrätterna» (s. 187—193) ja »Ett par synpunkter på offentlighetsprincipen» (s. 194—202) sekä allekirjoittaneen kirjoitusta »Oikeudenkäynnin julkisuus Englannissa ja Suomessa», LM 1966 s. 39—59. — Mitä Palmgrenin mielipiteisiin tulee, viitataan edellä lausumaani (alaviite 10).

¹⁷ Olen kirjoittanut näistä asioista aikaisemminkin. Ks. »Auskultanttisysteemi on aikansa elänyt», LM 1965 s. 1022—1025, ja »Oikeuslaitos polkee paikallaan», Uuden Suomen juhlanumero 12. 1. 1967.

¹⁸ Yhtä vakavasti on toivottava, että asianajajakunnan taholla ilmaantunut maksuttoman oikeudenkäynnin ylläpitoon myönnettyjen yleisten varojen väärinkäyttö jää tilapäiseksi ilmiöksi (Ks. *Matti Ylöstalo*, Väärillä jäljillä, DL 1970 s. 253—255).

Tässä todellakin ilmeni annos irvokasta kohtalonivaa. Tuskin oli saatu asianajajien ja papiston kiitettävällä yhteistoiminnalla oikeussaarnan rukouksesta poistetuksi sanat »asianajajat välttämään oikeuden vääntelemistä ja riitojen pitentämistä», kun Liiton täytyi ryhtyä nuhtelemaan jäseniään samoista epäkohdista. Uudistus oli tietenkin hyvää tarkoittava;

Ja vasta sitten kun muutoksenhaut saadaan vähenemään voidaan hovioikeuksissa entistä huomattavasti laajemmassa määrin ruveta toimittamaan suullisia käsittelyjä, lähinnä kuitenkin tarpeen niin vaatiessa, ei välttämättä pääsääntöisesti. Silloin myös Korkein Oikeus voidaan lopultakin vapauttaa sille kuuluvaan tehtävään eli lujin ottein valvomaan oikeudenhoitoa sen sijaan että se muiden tuomioistuinten tavoin näperteleo pikkuasioissa.

Viimeksi mainittu seikka pakottaa minut lausumaan julki erään niistä ajatuksista, jotka silloin tällöin putkahtavat esiin, kun joskus istunnon alussa pidän virkatovereilleni jonkinlaisen *lectio precursorian*. Korkein Oikeus, niin olen väittänyt, ei meillä ole saavuttanut sellaista auktoriteetin asemaa, joka sille luonnostaan kuuluu. On vaikea mennä sanomaan mistä se johtuu. Mutta hyvin luultavaa on, että suurpiirteisyys ja lujuus eivät ole Suomen kansan huomenlahjoja. Olemme myös pitkähkön aikaa eläneet jonkinlaista interregnumin kautta sekä globaalisesti että omassa maassamme. Ilmeisesti vie vielä monen sukupolven ajan, ennen kuin tavat vakiintuvat ja sivistys tämän sanan parhaassa merkityksessä voittaa alaa ja tulee vallitsevaksi niin hyvin yksityiselämässä kuin julkisessa hallinnossa.¹⁹

Kaikkein viimeisimpänä esimerkkinä lakimiestemme ajattelu-

mutta ilmeisesti ennenaikainen. Olisi pitänyt odottaa kunniakäsitteiden kehittymistä ja vakiintumista asianajajakunnan keskuudessa. Akateemisuus ja järjestäytyminen eivät vielä muuta ihmismateriaalia toiseksi. Ja kuinka olisi Suomessa yhtäkkiä pystytty kuromaan umpeen ikuinen ristiriita ideaaliseen olotilaan ja todellisuuden välillä. Vrt. *Matti Ylöstalo*, Oikeussaarnaan liittyvä rukous, DL 1965 s. 242—243; ja *Erkki Kansanaho*, Oikeussaarna, DL 1966 s. 83—87.

¹⁹ Viittaan tässä kohden niihin ajatuksiin, jotka olen tuonut esiin Finsk Tidskriftissä julkaistussa kirjoituksessa »J. V. Snellman och det svenska kulturarvet», 1966 s. 87—91. Artikkelin pohjautuu puheeseen, jonka Helsingin hovioikeudessa jouduin pitämään eläkkeelle siirtyvän hovioikeudenneuvos K. G. Gyllströmin kunniaksi järjestetyssä jäähyväistilaisuudessa 6. 10. 1965. Siinä lausutaan mm. seuraavaa:

»Snellmans avsikt var att med introducerandet av ett tvåspråkigt undervisningssystem i landets läroverk bredda basen för kulturlivet i vårt land. — — — Det var endast genom tvåspråkig gemensam skolgång bildningen i landet efter hand kunde överflyttas till den del av den så kallade bildade klassen, vars härkomst var finsk.

Ödet ville det annorlunda. Svenskar och finnar förblev i sina egna läger, och den kulturella basen har smalnats, i stället för att den kunde ha vidgats. Och, värst av allt, den relativt höga bildning vi hade i landet gick förlorad för det finska elementet. Vi behöver inga bevis för det. »Si monumentum requiris, circumspice.» Frågan gäller nu, om inte också svenskarna snart förlorar den. Sedan förestår oss alla, att genom långvarig och mödosam ansträngning av nya generationer vinna tillbaka det vi lätit gå förlorat.

Ät det som skedde för hundra år sedan kan ingenting mera göras. Men jag tror, att det som skett i hovrätterna under de senaste hundra åren visar att Snellman hade rätt. Och det är vi, hovrätternas män och kvinnor, och kanske endast vi, som kan bära vittne om, att Snellmans syn på saken var berättigad. Det dagliga umgänget med våra svenskspråkiga arbetskamrater

tavasta tahdon siteerata Korkeimman Oikeuden presidentin edellä mainittua Lakimiehessä julkaistua artikkelia. Sen päätesanat kuuluvat näin:

»Nykyään, jolloin suullis- ja välittömyysperiaatetta ei ole saatettu pääsääntöisenä voimaan muutoksenhakujutuissa edes hovioikeusasteessa, ei ole mahdollista eikä oikein asiallistakaan toteuttaa sitä pääsääntöisesti ylimmässä oikeusasteessa. Nähdäkseni riittää ja on aiheellistakin, että korkeimmalle oikeudelle annetaan valta, milloin se pitää tarpeellisenä, myös muutoksenhakujutuissa toimittaa asianosaisen suullinen kuulustelu ja kuulustella valallisesti todistajia.»

Kuinka voidaan edes mainita sellaista mahdollisuutta, että oikeudenkäyntimenettely Korkeimmassa Oikeudessa olisi suullista, välitöntä ja julkista, kun voimamme eivät ole riittäneet sellaisen aikaansaamiseksi alioikeuksissa? Ja onko oikeudenhoidon tila maassamme sellainen ja lakia todella niin tulkittava, että *Korkeimmalla Oikeudella ei ole valtaa toimittaa suullista käsittelyä* jutussa, vaikka se pitäisi sitä tarpeellisenä? Ei kai laki sitä kielläkään? Vai onko niin, että latinan taidon heiketessä eurooppalaisten oikeusperiaatteiden juridista näkemystä avartava voimavirta on meillä tyrehtynyt? Miten onkaan sanottu suulla suuremmalla: *Cui licet quod majus non debet quod minus est non licere*? (Kenellä on valta suorittaa jokin tärkeämpi tehtävä, häntä alkoon estettäkö suorittamasta vähemmän tärkeätä.)

Jos Korkeimman Oikeuden valta on lailla rajoitettu tai jos se itse kaventaa toimivaltansa sellaiseksi, ettei sillä ole oikeutta suorittaa oikeudenhoidon kaikkein alkeellisimpia tehtäviä, vaikka sille muutoin kuuluu suurin valta oikeuslaitoksessa, niin kuinka voidaan odottaa sellaisen viraston ylläpitävän auktoriteettiaan ja varjelevan oikeuslaitoksen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta? Kyynikko vastaa tähän, ettei sellaista voi varjella mitä ei ole olemassa, ja viittaa Tasavallan Presidentin haastattelulausuntoon Lakimieslehdessä 3. 9. 1970.

On sanottu, että meidän suomalaisten suurin vika on se, että meitä on niin vähän. Ja niinhän se kai onkin. Ja kun meitä kaiken kaikkiaan on vähän, niin mistäpä meille riittäisi runsaasti jämeriä tuomareita.

i hovrätternas intima atmosfär, för många en hel livstid, har gjort det möjligt för oss finnar att uppta det svenska kulturarvet i rättskipningen. Här är endast frågan om det yrkesmässiga livet. Men hur mycket kraftigare, bredare och djupare hade inflytandet inte blivit, om vi inlett umgänget vid tio eller elva års ålder i stället för att börja det som unga tjänstemän, det kan var och en inse.»